

Данијел Дефо
**Дневник
године
куге**

Превео и прилагодио
Милан Милетић

БУКФАЛ

Почетком септембра 1664. године, чуо сам у обичном разговору, као и остали из моје околине, да се куга поново вратила у Холандију; јер тамо је, године 1663, била посебно ЖЕСТОКА, а нарочито у Амстердаму и Ротердаму, где је, кажу, заједно с робом коју је у земљу допремила њихова турска флота, према неким стигла из Италије, према другима из Леванта¹; има и оних који кажу да је стигла из Кандије², а има и таквих који кажу да је стигла с Кипра. Није важно одакле је стигла; него је важно то што се сви слажу око тога да се куга поново појавила у Холандији.

У то време нисмо имали ништа налик штампима³, како би се вести о стварима прошириле и разгласиле, и како би од тог човековог изума било користи, као што сам касније у животу имао прилике да се уверим. Међутим, о ствари-

¹ Историјска област, то јест заједнички назив за земље на источној обали Средоземног мора. Енглеска је од најранијих времена трговала с Левантом, а од 1592. године постојала је и Левантска трговачка компанија, настала спајањем Турске компаније (основане 1581) и Млетачке компаније (1583). Левантска трговачка компанија спроводила је трговачке операције у Европи, Сирији и Месопотамији, све до 1821. године, кад је престала да постоји.

² Назив који су острву Криту дали Арапи пошто су га освојили у 9. и 10. веку. Потиче од истоименог града, који су на острву основали Арапи. Назив се задржао и касније под Млечима.

³ Представа о непостојању штампе и новина, Дефо је, разуме се, протурно за потребе свог извештаја. Приликом састављања *Дневника*, аутор се слободно служио новинама из оног времена, првенствено „Њузом“ и „Интелиценсером“, које је издавао Роџер Дестранж. Као други извор користио је „Парламентарни интелиценсер“ и „Меркуријус публикус“, које је издавао Хенри Мадингтон.

ма попут ових сазнавало се из писама трговаца и других који су водили преписку с иностранством, и они су их преносили само усменим путем, од уста до уста, тако да такве ствари нису одмах продирале у народ, као што је данас случај. Ипак, изгледа да је влада имала ваљан извештај о тој ствари, па је одржано неколико већа у погледу начина да се спречи долазак куге⁴, али све то држано је у великој тајности. Стога је ова гласина поново утихнула, а људи почели да заборављају на ствар као крајње незанимљиву и, по надањима свих, неистиниту, све до самог краја новембра или почетка децембра 1664. године, кад су два човека, наводно Француза, умрла од куге у улици Лонг Ејкер, или боље рећи у горњем делу Друри лејна⁵. Породица код које су живели, настојала је да то што је више могуће прикрије, али како се у разговору повела реч о томе, вест је стигла и до свештеника, који су, настојећи да се обавесте о тој ствари, наредили двојици лекара и једном хирургу⁶ да пођу до те куће и изврше проверу. Ови су тако и поступили; и пронашавши очигледне симптоме болести⁷ на оба мртва тела, јавно су објавили да су и један и други умрли од куге. На то је обавештен парохијски писар, који је извештај проследио

⁴ Мисли се на мере окупљене у брошури „Неопходна упутства за спречавање заразе и лечење куге“. Дефо је, као и аутори брошуре, кугу сматрао заразном болешћу, а не казном Божијом.

⁵ Улица је добила име по породици Друри, која је овде, у време Тјудора, живела у раскошној вили. Познато позориште, првобитно је била дворана за борбу петлова. Изгорело је у великом пожару 1666. године, касније је обнављано у више наврата.

⁶ У то време, хирурзи (surgeons) су, у медицинској хијерархији стајали испод лекара (physicians), али изнад апотекара. Тек 1745. Године образовали су свој еснаф.

⁷ Беснео је бубонски облик куге, који карактеришу велике натеклине у препонама, ређе испод мишке и на врату, где се образује бубон (натеклина). Болест прати оштра интоксикација целог организма, отказивање нервног система и срца, висока температура, бунило и друге ствари. Према Дефоовом опису, сретали су се смртоносни облици плућне и бубонске куге. Ову другу прозвали су „Црна смрт“, због црних пега, које су се појављивале на кожи страдалника.

парохијским властима⁸; а у недељном извештају о броју умрлих, како је био обичај, стајало је овако:

Од куге 2.

Заражених парохијана 1.

Због овог су се људи увелико забринули и узнемирили цео град, па и на околину, јер је последње недеље децембра 1664. године, још један човек умро у истој кући, и то од исте болести. А затим нам је лакнуло на око шест недеља, јер будући да нико није умро с било каквим знацима заразе на себи, говорило се да је болест nestала; међутим, после тога, мислим да је то било 12. фебруара, још један човек умро је у другој кући, али у истој парохији и на исти начин.

То је пажњу људи увелико усмерило на тај део града, а будући да су недељни извештаји сведочили о необичном порасту броја сахрана у парохији Сент Џајлс⁹, појавила се сумња да се куга проширила међу становницима тог дела града и да су многи умрли од ње, премда су се ови побринули да се то што је могуће више држи даље од јавности. Ово је поприлично закупило људе и тек неколицина је била одважна да пролази Друри лејном или другим сумњивим улицама, осим ако нису имали необично важан посао који би их на то приморао.

Овај пораст броја умрлих на извештајима стајао је овако: уобичајен недељни број сахрана у парохијама Сент Џајлс и Сент Ендрју¹⁰, у Холборну, био је од дванаест до седамнаест или деветнаест, уз незнатно колебање горе-доле;

⁸ Током 17. века, у Енглеској је парохија била и црквени округ са сопственом црквом и свештеником, и административна јединица управе, као део веће организационе јединице – грофовије.

⁹ У Лондону су постојале две парохије с оваквим именом, једна с парохијском црквом Светог Егидија на пољима (Сент Џајлс на пољима), прилично насељена област недалеко до Холборна, а друга с црквом Светог Егидија у Криплгејту, у близини истоимене градске капије. Џајлс је енглески облик имена Егидије. Свети Егидије (крај 7. и почетак 8. века, Прованса и Септиманија), сматрао се заштитником богаља.

¹⁰ Парохија изван градских зидина, с црквом Светог апостола Андрије, у Холборну, западном делу града.

међутим, од тренутка кад је куга први пут уочена у парохији Сент Џајлс, примећено је да је просечан број сахрана знатно порастао¹¹. На пример:

Од 27. децембра до 3. јануара		Сент Џајлс	16
		Сент Ендрјуз	17
" 3. јануара	" 10.	Сент Џајлс	12
		Сент Ендрјуз	25
" 10. јануара	" 17.	Сент Џајлс	18
		Сент Ендрјуз	28
" 17. јануара	" 24.	Сент Џајлс	23
		Сент Ендрјуз	16
" 24. јануара	" 31.	Сент Џајлс	24
		Сент Ендрјуз	15
" 30. јануара	" 7. фебр.	Сент Џајлс	21
		Сент Ендрјуз	23
" 7. фебруара	" 14.	Сент Џајлс	24
од чега 1 од куге			

Сличан пораст броја сахрана на извештајима, примећен је и у парохији Сент Брајдс¹², која се на парохију Холборн наслања с једне стране, као и у парохији Сент Џејмс, у Кларкенвилу¹³, која се на парохију Холборн наслања с друге стране: у обе парохије, уобичајен недељни број умрлих био је од шест до осам, док је у време пораста био следећи:

¹¹ Недељне извештаје о броју умрлих, аутор је могао да преузме из различитих извора, из новина, из парохијских извештаја и из разних публикација, од којих се једна налазила у Дефоовој библиотеци, „Велико искушење“, препуна статистичког материјала.

¹² Парохија, такође изван градских зидина, с парохијском црквом Свете Бригите, основана још у 6. веку, премда је отад много пута рушена и обнављана. Последњи пут обновљена је 1958. године.

¹³ Једна од спољашњих парохија, с црквом Светог Џејмса. Џејмс је енглески облик за библијско име Јаков.

Од 20. децембра до 27. дец.	Сент Брајд	0
	Сент Џејмс	8
" 27. децембра " 3. јануара	Сент Брајд	6
	Сент Џејмс	9
" 3. јануара " 10.	Сент Брајд	11
	Сент Џејмс	7
" 10. јануара " 17.	Сент Брајд	12
	Сент Џејмс	9
" 17. јануара " 24.	Сент Брајд	9
	Сент Џејмс	15
" 24. јануара " 31.	Сент Брајд	8
	Сент Џејмс	12
" 31. јануара " 7. фебр.	Сент Брајд	13
	Сент Џејмс	5
" 7. фебруара " 14.	Сент Брајд	12
	Сент Џејмс	6

Осим тога, људи су, с великом nelaгодношћу, приметили да се број умрлих, по правилу, увелико повећавао током ових недеља, премда је ово било доба године у којем је број умрлих обично био сасвим умерен.

Уобичајени број сахрањених, према извештајима о умрлима, за недељу дана, био је од око 240, или отприлике тако, до 300. Ово друго сматрало се поприлично високим бројем умрлих; али после тога, број умрлих, приметили смо, престано се повећавао овако:

Повећање.			
Децембар 20. до 27.	Сахрањено	291	
27. до 3. јан.		349	58
Јануар 3. до 10. јан.		394	45
10. до 17. јан.		415	21
17. до 24. јан.		474	59

Ово последње заиста је било застрашујуће, будући да је то било више од броја сахрањених током једне недеље, још од последњег избијања куге, године 1656¹⁴.

Међутим, све ово поново је спласло, време је било хладно, а мраз, који је почео у децембру и био веома оштар, потрајао чак до краја фебруара, праћен оштрим, премда умереним ветровима, тако да је број умрлих поново опао, град постајао здравији и сви почели да на опасност гледају као нешто прошло; само што су и даље сахране у Сент Џајлсу биле учестале. Од почетка априла нарочито, било их је двадесет пет недељно, све до недеље између 18. и 25, кад је у парохији Сент Џајлс сахрањено тридесеторо, од којих двоје од куге и осам од пегавог тифуса, што се сматрало да је иста ствар; такође, у целини се повећао број оних који су умрли од пегавог тифуса, будући да их је било осам претходне, а дванаест поменути недеље.

Ово је у све нас поново унело немир, а међу светом су се појавиле страшне слутње, нарочито због тога што се време сад променило и што је постајало топлије, а лето било надокхват руке. Међутим, следеће недеље као да су се поново појавиле извесне наде; број умрлих је опао, укупно свега 388, нико није умро од куге, а само четворо је умрло од пегавог тифуса.

Али следеће недеље смртност се поново повећала, а болест раширила на још две-три парохије, наиме, парохију Сент Ендрјуз, Холборн; Сент Клемент Дански¹⁵; а на велику жалост града, један човек умро је унутар зидина¹⁶, у

¹⁴ Вероватно штампарска грешка, с обзиром на то да је последња озбиљна епидемија куге у Лондону била 1636. године (што се види даље у тексту).

¹⁵ Једна од вестминстерских парохија, с црквом Светог Клемента Данског, која је постојала још од 9. века. Према предању, Данцима, које је из Лондона протерао краљ Алфред Велики (у другој половини 9. века), било је дозвољено да се населе у том предграђу, под условом да се жене Енглескињама. Подигнута им је црква, која је изгорела у великом пожару 1666. године. Касније је обновљена.

¹⁶ Мисли се на Сити, историјско средиште града, на левој обали Темзе. Простире се од Тауера до самог Темпла. Сити је био опасан бедемом

парохији Сент Мери Вулчерч¹⁷, то јест у Бирбајндер лејну, у близини Берзе; укупно је било деветоро умрлих од куге и шесторо од пегавог тифуса. После истраге, међутим, било је установљено да је овај Француз, који је умро у Бирбајндер лејну, био онај који се, будући да је живео на Лонг Ејкру, надамак зараженим кућама, склонио из страха од болести, не знајући да је већ заражен.

Ово је било почетком маја, а ипак је време биле умерено, променљиво и довољно хладно, и људи су и даље имали некакве наде. Оно што их је охрабривало било је то што је град био здрав: у свих деведесет седам парохија било је сахрањено свега педесет четворо људи, и почели смо да се надамо да се, будући да се ово односило углавном на људе на ободу града, даље одатле болест неће ширити; а посебно због тога што је следеће недеље, од 9. до 16. маја, било само троје сахрањених, од којих нико из града или из повлашћених области¹⁸; а у парохији Светог Андрије сахрањено је само петнаесторо њих, што је заиста било мало. Истина је да је у Сент Џајлсу сахрањено тридесет двоје људи, али ипак, будући да је само један страдао од куге, људи су почели да буду опуштенији. У извештају се такође наводио веома ниска бројка, јер је претходне недеље било свега 347, а недељу пре тога свега 343 умрлих. Такве наде гајили смо неколико дана, али заиста само неколико, јер људе више није било могуће тако обмањивати; људи су обилазили куће и схватили да се куга заиста раширила свуда и да је много њих сваког дана умирало од ње. Тако да су се сад све наше наде за смиривањем срушиле и више није имало шта да се крије; не, брзо се испоставило да се зараза раширила преко

на којем су постојале капије (gate), одатле Елдгејт, Бишопсгејт, Мургејт, Криплгејт, Олдерсгејт, Њугејт, Ладгејт, и поред Темзе – Боугејт, Нортгејт, Билингсгејт. Сам назив Сити (City) означавао је, уопште, град у којем је столовао епископ, за разлику од вароши (town), којим се означавао град који је имао цркву и сталну пијацу.

¹⁷ Парохија унутар бедема.

¹⁸ Повлашћене области (Liberties), изван градског бедема, на које су се простирале повластице које је уживао град (Сити).

сваког очекивања да ће уопште спласнути. Затим, испоставило се да је у парохији Сент Џајлс болест зашла у неколико улица, и да је у потпуности захватила неколико породица; и, сходно томе, у извештају за следећу недељу, ствар је почела да се показује. Било је, додуше, уписано је свега четрнаесторо умрлих од куге, али све је то било подваљивање и намештање, јер су у парохији Сент Џајлс сахранили укупно четрдесет људи, при чему је већина од њих сасвим сигурно умрла од куге, премда је било уписано да су умрли од других болести; и премда број свих сахрањених није прелазео тридесет двоје, и будући да је укупан број износио свега 385, ипак је било четрнаесторо умрлих од пегавог тифуса, као и четрнаесторо од куге; и узели смо здраво за готово да је те недеље било укупно педесеторо умрлих од куге.

Следећи извештај био је за период од 23. до 30. маја, кад је број умрлих од куге износио седамнаест. Међутим, у Сент Џајлсу било је педесет три сахране – застрашујући број! – од чега је за само деветоро умрлих било уписано да су преминули од куге; међутим, помнијим испитивањем мировних судија¹⁹, и то на захтев Његове милости председника

¹⁹ Институција мировних судија у Енглеској уведена је Уредбом из 1361. године. У почетку, судије су биране искључиво из редова витезова и племства, и биле су обавезне да одржавају заседања четири пута годишње. Није било закона којима се одређивала област њиховог деловања. У 16. веку, њихова овлашћења обухватала су такво мноштво административних функција, да су почели да их називају „краљевим слугама за све животне прилике“. Дужност је била доживотна, у извесном смислу почасна. Од мировних судија није се захтевало нарочито правничко образовање. Било је довољно да се одликују „здравим разумом“, „разумевањем начела права“, а такође и познавањем месних обичаја и прилика. Од 1590. године, мировне судије могле су да делују самостално, а заједно с колегама и колективно – у време кварталних заседања. Мировни судија, делујући самостално, имао је право да осумњиченом одреди притвор до судске истраге, да одређује глобу кривима за богохуљење, пијанство, блудничење, изостанке из цркве, непоштовање недељног одмора, а такође да позива на одговорност чиновнике који слабо обављају своје дужности. Већина овлашћења мировних судија била је укинута тек 1889. године.

општине²⁰, било је утврђено да је у тој парохији било још двадесет њих који су заиста умрли од куге, али је било уписано да су умрли од пегавог тифуса или неке друге болести, не рачунајући друга прикривања.

Али то су биле ситнице у односу на оно што је уследило одмах затим; јер сад се усталило топло време и од прве недеље јуна, зараза се ширила на застрашујући начин, па је и број умрлих увелико порастао; ставке у вези с грозницом, пегавим тифусом и другим болестима почеле су да се увећавају; јер свако ко је то могао, крио је да је болестан, како би предупредио то да га суседи избегавају и одбијају да опште с њима, а такође да би се избегао од тога да им власти затворе куће, што је, иако се није још примењивало, била велика претња, и људи су се ужасавали и од саме помисли на то.

Друге недеље јуна, парохија Сент Џајлс, где је и даље харала зараза, сахранила је 120 људи и, премда су објаве доносиле свега шездесет осам умрлих од куге, сви су говорили да их је било најмање 100, рачунајући према уобичајеном броју сахрана у тој парохији.

До ове недеље, град је остао нетакнут, будући да унутар свих деведесет седам парохија, није умро нико, осим тог једног Француза, кога сам претходно поменуо. Сад је тамо, унутар града, умрло њих четворо, један у Вуд стриту²¹, један у Фенчерч стриту²² и двоје у Крукед лејну²³. Саутварк²⁴

²⁰ Највиша дужност у граду, а као институција у Лондону постоји од 1191. године. Јурисдикција председника општине, или градоначелника, простире се на Сити и њему припадајуће повлашћене области (*liberties*), за разлику од других градова у којима је административна власт припала мировним судијама. Председник општине добијао је титулу лорда.

²¹ Налази се унутар градског бедема, то јест унутар Ситија.

²² Улица унутар градског бедема, између Ломбард стрита и Елдгејт стрита.

²³ Крива уличица, унутар Ситија.

²⁴ Област у јужном делу Лондона, на десној обали Темзе. У Саутварку се налази катедрала из 12. века, после Вестминстерске опатије најпознатије готско здање престонице Велике Британије. Сити је са Саутварком повезан Лондонским мостом.